

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

2. De causis in particulari.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

causa, quia non possumus presumere, nisi clare constet, peccatum alterius.

4. Secundò. Qui potens dispensare in lege Superioris, dispensat prudenter, puta cum morali præcognitione causæ, & circumstantiarum, putans bona fide, se habere causam dispensandi, cum tamen causa non adit, valde concedit dispensationem ex Sanch. lib. 8. *mar. d. 17. p. 11. Azor. Ioan. Sanch. Suar. Rebell. II. mor. citandis*, quibus tunc enim credendum est ad tollendos scrupulos ratam fieri à Superiore dispensationem, sed invalidam hanc dispensationem, docet esse Castrop. l. 6. §. 2. *num. 5. Pont. Bonac. Baldell. II. mor. citandis*, alique, quia bona fides excusat à peccato, sed non dat actui valorem. Veraque sententia mihi probabilis apparet.

5. Tertiò. Si Pontifex committat. Episcopo, v.g. ut dispense præcognitione causæ, Episcopus vero sine eadem causæ præcognitione, atque adeo imprudenter dispense, cum tamen in rei veritate adit causa sufficiens ad validam eam dispensationem esse, contendit Pontifex lib. 8. *cap. 14. n. 8. Bonac. quest. 2. de legibus p. 3. num. 8. Baldell. lib. 5. d. 5. n. 4. Castrop. loc. c. 2. n. 5. quia*, si causa cognita non est, movere dispensationem non potest: & sic dispensatio effectus facta ab Inferiore sine causa, atque adeo nulliter. At Sanch. lib. 8. *de matrim. d. 34. a. num. 2. Suar. de legibus lib. 6. cap. 19. Ioan. Sanchez d. 54. num. 39. Rebell. lib. 3. quest. 5. n. 12. distinguit*; si episcopus (aut) commisso sic habeat: *Dispenses si preces veritate nitantur*, valde erit valde probabiliter in foro. Conscientiæ dispensatio, quia iam adest re vera causa, ut supponimus, quamvis in foro externo, si causa notoria non esset, iudicetur nulla. Si vero commissio sic, vel simili modo se habeat: *Si per diligentem examinationem inveneris præcognitionem nulli, invalida erit dispensatio*, quia tunc illa præcognitio causæ requiritur, ut forma necessaria ad dispensationis valorem. Sanè, nec Pontium, nec Sanchez improbabilitatis diminui audeo. His præmissis accedamus propius ad nostram questionem.

§. II. De causis in particulari dispensandi in impedimen-

tiis Matrimonii.

1. A. Sex edaei huiusmodi causæ solent, ut est A. Pyrrhum Coar. in praxi lib. 7. *cap. 2. & Barb. in Tract. l. 2. cap. 5. Sanchez lib. 8. d. 19. Diabam p. 8. trati. p. 93. ad angustiam loci, ad Paupertatem, vel incompetentiam datis, ad grave periculum litis vel iniuriam ad ratem excedentem fœminæ, ad conservati-*

onem familie illustis, quo reducitur merita in Eccle-

siam personæ petentis dispensationem, ad infamiam fœ-

minæ periculum, vel gravis scandalum timorem, ad lar-

gem elemosynam, Nonnihil explicationis addamus

angulis.

Angustia loci.

1. Si mulier in loco, in quo habitat, ob ejus angustiam

rum sibi non consanguineum, vel affinem paris condi-

tionis, cui possit nubere, non inveniat, est sufficiens

causa, ob quam Pontifex dispense, ut dicta mulier nubat

cum consanguineo, vel Affine.

3. Notanda autem hic sunt quinque. Primò. Ad ver-

ificandam hanc causam, satis est, si consideretur pro-

prium oppidum, ubi mulier degit, quia molestum est

mulieri relinquendo suos, nuptias extra suum oppidum,

etiam in loco vicino, conquirere. Suburbia tamen, nisi

forte per unum circiter milliare distent, non essent ex-

tra propriam Civitatem, ut notavit Conradus *loc. cit.*

cap. 5. num. 42.

4. Secundò, in numerosa Civitate difficile est, non

invenire parem, qui non sit coniunctus cum muliere,

facile in minus frequenti oppido, nam propterea addi-

tur aliquando in Brevis dispensationis (*modo ejusmodi ap-*

pud non excedat numerum recentiorum secularium)

licet fatar, non semper addi, quia non potest negari,

Pars III.

aliquando, etiam in loco frequenti par mulieris, qui

coniunctus non sit, nequaquam inveniri.

5. Tertiò. Ut expendatur, an in aliquo loco invenia-

tur vir non coniunctus paris conditionis cum fœmina,

expendenda prudenter sunt qualitates, & conditiones

personarum. Nam primò, debent semper excludi coniu-

gati, Religiosi, ordinati in Sacris, hi enim utpote impe-

di, non possunt cadere in considerationem Nuptiarum.

Secundò excludendi item sunt moraliter inepti, ut sunt

aliqui intractabilis ingenii, perditorum morum, &c.

Tertiò, non est item habenda ratio illorum, qui valde

impares sunt fœminæ, ut qui sunt valde pauperes respec-

tu facultatum Mulieris, vel qui sunt valde exigui, vel

prope ætatis respectu infirmi. Nota illud (valde.)

6. Quariò. Si, omnibus his expensis, solum invenia-

tur unus, aut alter paris conditionis, adhuc persistet

causa hæc, nam non est restringenda mulier ad unum,

vel alterum, respectu cuius fœminæ antipathiam

habet naturalem, & rectè Sanch. *loc. cit. n. 14.* notat hanc

causam non esse strictè, sed morali modo verificandam,

facile esse, si communiter in eo loco non inveniat

vir paris conditionis, &c.

7. Quinò. Si petatur dispensatio in gradibus pro-

pinquioribus, puta in secundo vel tertio gradu ab eodem

stipite, non solet aliquando, esse sufficiens hæc sola cau-

sa ab dicta angustia loci, nam propterea requiritur alia

causa, qualis esset illa, ut si extra dictum locum nubere

cogeretur. Dos quam mulier habet, insufficiens esset, ad

nubendum pari. Et quidem universale est, secundum G.

Hart. d. 26. *mar. diff. 3. n. 13. & apud Dian. p. 8. r. 3. ref.*

93. *V. Adverte etiam*, ut, quando una causa non sufficit,

plures unitæ sufficiant.

Dixi (*non solet aliquando*) nam ceterum quilibet

Pontifex styrum observat, quem mavult.

Paupertas, vel Incompetentia dotis.

8. Si mulier dote careat, vel careat congruenti cum

quajuxta ipsius conditionem possit virum non coniu-

ctum paris conditionis invenire, est causa ad dispensan-

dum sufficiens.

9. Notanda autem sunt tria. Primò, si fœmina habeat

parentes divites, qui cogi possunt ad eam dotandam, ea

non dicitur carere dote. At, si solum habeat alios etiam

fratres, qui ad ipsam dotandam cogi non possunt, vel, si

habeat solum spem, immo, & ius ad aliqua bona sibi ab

intestato forte proventura, carere dicitur dote: Ita San-

chez lib. 8. *mar. d. 19. n. 27. & Averl. quest. 9. mar. sect. 4.*

quia de præsentis verè pauper est, & ut suppono certa

non est de vicina successione. Et rectè Sanchez *loc.*

cit. num. 26. ait, si Parentes puellæ nunc non valent

dotare filiam, ne dotando, ipsi secundum eorum statum

indigeant, filiam esse pauperem, quamvis post eorum

mortem, sit successura in hereditatem sufficientem.

10. Quid, si deinde, mortuo, v. g. consanguineo,

ipsa ab intestato succedat ejus bonis, vel ab amico

donationem, vel legatum acquirat, vel thesaurum

inveniat, &c. persistetne causa hæc Incompetentiæ

Dotis?

11. Respondeo. Si hæc eveniant post contractum ma-

trimonium cum consanguineo, vel Affini, dispensatione

præcedente, persistet dispensatio & Matrimonium, quia

iam semel validum matrimonium ex dispensatione dicta

legitima data, à nullo eventu infirmari potest. Idem di-

cam infra *cap. 12 §. 3. n. 9.* si hæc eveniant post concessam,

& expeditam legitimè dispensationem, idque saltem

probabiliter, quem locum lege.

12. At verò, si hæc eveniant ante dispensationem

expeditam à Delegato, vel ante dispensationem à Pon-

tifice concessam, maior est difficultas. Distingunt Docto-

res sic: Si Mulier tempore, quo verificanda est hæc causa

paupertatis, idest, vel ante expeditionem Delegati vel

ante concessionem Pontificis ea bona, vel per mo-

dicißimum tempus accepit, quamvis statim alteri

donaverit, non potest dici pauper, unde nulla esset sequens

dispensatio.

dispensatio concessa ex causa paupertatis, vel incompetencie dotis, quia, si acceptavit ea bona, etiam per unicum momentum, dives dicitur, secus quolibet distissima potest pretendere dispensationem ob paupertatem per similem renunciationem suarum divitiarum, quod nimis alienum est à mente Pontificis dispensantis ob causam paupertatis.

23. Hoc intelligit Aversa l. c. quando scemina, consultò renunciat, ut deinde iam pauper effecta, dispensationem petat. Putat enim, si qua mulier bona fide resundat sua bona alicui ob alios fines, & deinde per novum consilium, velit nubere, careatque dote, tunc posse petere dispensationem ob causam inopie, quia sine fraude, sine dolo, verè pauper de præsentibus est. Hoc & cum modo allato vestitum satis probabile esse, puto.

24. Verum, si eadem mulier non acceptavit illam successionem, vel illud legatum, donationemve, ait nihilominus idem Aversa, & Sanchez l. c. eam esse pauperem, quia in nullo momento sibi ea bona acquisivit; quare poterit proferre Pontifici pro causa dispensationis suam paupertatem, & valida erit concessio dispensationis, & ejus executio, quia verè pauper est, nec in ullo momento fuit dives, etiam si non acceptaverit ob finem obtinendi dispensationem.

25. Mihi non placet hæc sententia, quia licet physice hæc sit pauper, humano, & morali modo reputanda est dives: qui enim facile divitias acquirere potest, pauper in civilibus commerciis non dicitur.

Addit Ocagavia apud Dianam p. 8. tr. 3. res. 4. hanc Sanchez doctrinam reiiciens, sic facilem aperiri viam ad sæpius contrahenda Matrimonia cum coniunctis, quod vitare intendit Ecclesia. Ego denique, nunquam credidero, Pontificis mentem esse, ut huic nolenti (ut nubat coniuncto) acceptare divitias, quæ fuerunt in promptu, concedatur dispensatio ob paupertatem, quam paupertatem, tam facile à se depellere per acceptationem poterat.

26. Secundò. Si puella competente quidem dote, iuxta suum statum, gaudet, sed quia est, v. g. deformis, vel provecioris ætatis, vel aliquo crimine infamata, illa dos non existimatur sufficiens ad inveniendum virum suæ conditionis parem, dicitur ex Sanch. l. 8. matr. d. 19. num. 29. verè pauper, & sine dote. Unde, si Pontifici exponatur ea esse sine dote, & sic concedatur dispensatio, validè (ait Sanchez) concedetur. Mihi, occurrente nudius tertius hoc casu, visa fuit invalida dispensatio, tum ex aliis rationibus (quas afferemus infra in proprio loco cap. 10. §. 3. à num. 3.) tum ex eo, quia (ut infra item dicemus) Princeps, ut validè concedat, gratiam, debet scire diversitatem, & quantitatem ejusdem gratiæ, quam concedit: longe diversa est gratia dispensationis concessæ competentem dotem habenti, quam habenti nullam.

27. Tercio. Si Mulieri competentem dotem habenti velit consanguineus valde dictam dotem angere, si ei à Pontifice illius mulieris Nuptiæ concedantur, certè non propterea hæc esset causa sufficiens, quia Pontifex pro causa non vult lucrum acquirendum à muliere, sed solum paupertatem.

28. Quarto. Pro gradibus propinquioribus requiritur major causa, nec solet esse satis sola mulieribus paupertas; nam propterea tunc solet addi illa causa, nempe consanguineum, seu affinem promittere puellæ ipsius dotis augmentum. Quali autem modo hæc promissio expedienda sit, explicant Sanch. lib. 8. de matr. disp. 35. n. 6. & Conrad. lib. 7. prax. c. 2. à n. 38.

29. Quinto denique adverte, has esse diversas causas, *Mulierem esse indotatam*, hoc est verè pauperem, quia est sine omni dote, quo pacto datur dispensatio in forma pauperum, & non imponitur solutio expensarum, & *Mulierem carere dote competente*, quo pacto saltem aliqua imponitur, ut rectè notat Conradus l. 7. c. 2. à n. 21. Quare, si proposuisti Pontifici priorem causam ex his, dispensatio est invalida, si solum verificetur

posterior, & tunc, ut sit valida, erit impetrandum à dem Pontifice alia gratia, quam vocamus *restitutio*, ut notat ibidem Conradus.

Ligit, vel Inimicitia sedata.

20. Si sit periculum litis circa dotem scemina rationabili timore, ne ea indotata, vel sine competente dote remaneat, vel, si sit periculum litis circa fructum plurium bonorum, ad quæ ius habet mulier, si sufficiens causa, ut nubat cum coniuncto, si sibi assumat, vel, si eo matrimonio dictæ lites remaneant. Neque enim hoc posterius est solum tempus lucri, quod modo n. 6. exclusimus à causis movendis Pontificem, sed est amissio bonorum, ad quæ mulier habet, & cessatio molestiarum litigandi, quæ muliebris fragilitas nequit.

21. Similis item causa sufficiens esset, si per ejusdem matrimonium graves inimicitie sedarentur.

Ætas excedens.

22. Si scemina excedat vigesimum quartum annum, nec invenire potuit, ob quamcunque rationem virum, cum tamen interim ipsa nubere voluisset, sufficiens causa? Cum enim periculum sit, ut hæc nupta remaneat, Pia Mater Ecclesiæ hanc, ut causam sufficientem consuevit admittere, quo possit nubere coniuncto, præsertim in gradibus remotioribus.

Illustres Familie conservatio, & merita Excedentis Ecclesiæ.

23. Hæc, sufficiens etiam causa sunt bonorum, & utile est Ecclesiæ, ut in ipsa conservetur Familia Illustris, & item ii, qui singularem obsequio præstare remuneratione non careant.

Infamia periculum, & scandala.

24. Si per dispensationem contrahendi matrimonium cum coniuncto, cesset periculum, quod forte puella scemina, ne remaneat diffamata, vel cesset gravitas dala, sufficiens erit causa. Diffamata remanet, si fuisset cognita à consanguineo, vel affini, vel aliquo frequenti conversatione orta fuisset copulæ sollicitudo, hæc posterior minor sit causa, & cum aliquo aliè regulariter coniungenda. Scandala sequerentur, si probabiliter peccatorum periculum adesset, ut, si præterea & mulier non possent, unde esset incontinentie periculum, vel timor esset, ne perseveraret in concubitu, &c. Vide Sanchez l. 8. d. 19. n. 10.

Larga Eleemosyna.

25. Summus Pontifex aliquando dispensat in impedimentis, de quibus loquimur, solum ex eo, quod datur largæ eleemosynæ, quam ipse Pontifex operibus piis, & tunc dicitur dispensatio concessa nulla causa. Intelligitur nulla causa intrinsece pertinet ad Matrimonium, nam ceterum iam adeest causa canonica, nempe ipsa eleemosyna.

26. Quoniam verò id solet concedi de divitiarum liberalitate præditis, nota, Tridentinum sess. 24. c. 1. matr. velle, ne concedatur dispensatio in secundo gradu consanguinitatis, vel Affinitatis ex copulæ licita, nisi magnis Principibus. Nomen autem Principis Sanch. l. 8. d. 19. n. 2. potat comprehendere omnes Titulos, Henriq. l. 1. c. 3. n. 6. & 9. comprehendit omnes personas opulentas, vel præcipuas, ita præsumptante rigorem Tridentini.

27. Nota item per hanc occasionem, esse nobilitatem verificari, si nobilitas sit ex parte Patris. Ita Sanchez l. 6. non verò ex parte Matris solum esse ex principibus verificari, si sit valde secundum Sanch. l. 8. de matr. d. 35. n. 25. potens, & dives. Esse denique ex Magnatibus, quæ ratione verificetur, vide Sanch. l. 7. de matr. disp. l. 7. c. 2. à n. 15. Præterea idem Sanch. ibidem explicat quantum differat, si in Brevi Dispensationis dicatur

Qui ut asseris, nobilis existis: ab illo: Qui, ut asseritur, nobilis existis: Vide etiam infra cap. 12. §. 5. num. 3. Nota denique, esse ex honestis familiis, verificari, si familia nullo turpitudinis vitio laboret & sic videtur Conrado, in praxi l. 7. c. 2. n. 118. posse servari.

CAPUT VIII.

Quandonam Dispensatio est subreptitia, atque adeo invalida?

Si in libello, quo Oratores, id est Dispensandi rogant Pontificem, ut dispensent in aliquo impedimento (idem die in petitione cuiuscunque gratiae à quoqueque Principe, &c.) sive data opera, sive per errorem taceatur aliquid, quod erat exprimendum, vel proponatur aliquid quod non ita se habet, sicuti proponitur, gratia, seu dispensatio sic concessa dicitur subreptitia, seu quod pro nobis idem est, obreptitia. Ita Sanch. lib. 8. mar. d. 2. n. 2. Moneta de commut. ult. voluntatum cap. 6. illa dicitur taciurnitas veri, haec falsitatis expressio, utraque nullam reddens, ipso facto, iuxta mox dicenda, dispensationem, seu gratiam. Gratiam, inquam, nam, ut Rescripta Iustitiae vitio subreptionis infecta nulla sint, debet praecedere exceptio partis. Cuius diversitatis rationem affert, explicatque rectè Sanch. l. c. n. 3.

2. Ut autem explicetur, quandonam hoc vitium subreptionis ad sit? praemitte, causam, ob quam moveatur Pontifex, seu Princeps ad aliquam gratiam concedendam, vel esse finalem, vel esse impulsivam.

3. Finalis, quae etiam dicitur motiva in casu nostro est illa, quae non existente, non concederetur gratia, vel concederetur cum aliqua moderatione. (In aliis materiis lege Tiraquel. in rasil. Causa cessante: quando enim gratia cum aliqua moderatione conceditur, iam absolute non conceditur ea, quae petitur. Ita Filliuc. rasil. 10. p. 2. c. 10. n. 324.)

4. Impulsiva est illa, quae non existente, concederetur quidem gratia, ut habet Sanch. l. c. d. num. 8. Suar. de Voto l. 6. d. 27. n. 11. & quidem sine limitatione, sed non tam facile, tam promptè, tam citò.

Hic ita explicatis, Regula Generalis est, ut, Si surreptio sit circa causam finalem, hoc est, si Princeps motus fuit ad concedendam talem, vel tantam gratiam ex ea causa, quae verè non existit, gratia sit nulla: Si vero sit circa causam impulsivam, hoc est, si Princeps ex ea causa, quae verè non existit, motus solum fuit ad facile, vel cito dandam, valida sit gratia.

5. Adverte tria. Primum, hic locutionem esse de veritate, & falsitate pertinentibus ad gratiam; si enim ad gratiam per se non pertineant, nec connexionem cum gratia, quae petitur, habeant, illam non variant. Exempla duo solent affert.

Aliquis Clericus malis imbutus moribus petit Beneficium Ecclesiasticum ab Episcopo, tacens ejusmodi suos improbos mores, & forè Concubinatum quæ si scivisset Episcopus, Beneficium ipsi non contulisset; contulit tamen, & profecto validè. Rursus: Quidam verè pauper postulat à te stipem, cum sit homo improbus, & forè haereticus; hæc tamen ipse nequaquam patefacit, eleemosynamque à te recipit, validè recipit, quamvis, si tu novisses eum, esse haereticum, omnino repulisses. Ratio autem horum est, quia, tum illius Clerici, tum hujus pauperis delicta & mores per se non pertinent ad Beneficii, vel eleemosynæ concessionem; collatio enim Beneficii solum per se respicit habilitatem, eleemosyna indigentiam personæ. Simile quid igitur in casu nostro.

6. Secundò, quando ius requirit, ut in concessione alicuius gratiae exprimat aliquam rei circumstantiam, vel qualitas, hæc profecto, si non exprimat, etiam si levis momenti sit, subreptitiam facit, atque adeo nullam gratiam. Ita colligunt Doctores, ut Sanch. lib. 8. marim. d. 12.

Pars I. 11.

num. 12. Castrop. t. 1. rasil. 3. d. cap. 16. §. 4. num. 5. sine, ex Sacro Textu, C. Si motu proprio De prabendis in sexto. in quo pronuntiatur subreptitia concessio Beneficii, quia impetrans tacuit, se habere Beneficium exiguum, quamvis, si Pontifex id scivisset, cum eadem fere facilitate illud aliud concessisset. Sed, quia id erat explicandum ex iure, nunquam re ipsa Pontifex concedere, sine illa expressione praesumitur.

7. Tertiò, si silentium alicuius veritatis sit solum causa impulsiva concedendi gratiam, non obstat validitati, quando bona fide illa veritas taceatur, ut omnes docemus. At nec obstat, quando mala fide, hoc est, quando eadem solum impulsiva taceatur consulto, ad evitandam difficultatem concessionis à Principe impetrandæ, docet Sanch. l. c. n. 74.

Hæc breviter de his universaliter dicta sufficiant; nam, quæ in particulari iam dicentur in nostra materia Dispensationum Matrimonialium, sive de Taciurnitate veri, sive de Expressione falsi, rem totam clarius explicabunt.

CAPUT IX.

Taciurnitas veri, quandonam in particulari vitiat Dispensationem?

Nullo expeditiori modo huic titulo fieri satis potest, quam ea percurrendo, de quibus in nostra re solet esse dubitatio; quod iam aggredior sigillatim.

§. I. Quando taceatur repulsa, aliis data.

Titius rogavit Pontificem, ut dignaretur, concedere dispensationem, qua possit ducere, v. g. conjugineam. Pontifex abnuvit, repulitque Oratorem. Iam, si rursus vellet Titius rogare Pontificem, opusne habet huiusmodi repulsam exponere, immo, & repulsas si pluries citavit, & repulsus pluries fuit, ne Dispensatio forte concedenda, sit subreptitia?

Respondeo, nequaquam, secundum Suar. de leg. l. 2. c. 22. Sanch. l. 8. mar. d. 22. n. 14. Castrop. t. 1. r. 3. d. 6. p. 16. §. 4. n. 1. Dian. p. 8. c. 13. resol. 54. alios citans: id opus esse, quia, qui dictas repulsas tacet, neque contra jus ullum facit, neque contra stylum Curiae, & ex alia parte jam tota, integraque causa Pontifici aperitur, ut suppono, quam solum respicit Pontifex, nihil laborando de data repulsa. Idem dic de aliis Principibus, ad quos pertinet gratias concedere, idque etiam, si nova causa non superaddatur, quicquid dicat Menoc. apud Sanch. l. c. Neque enim verum est, quod ipse assumit, nempe Pontificem, si recordaretur repulse gratiam non concessurum, non, inquam, verum est, quin immo praesumendum est, concessurum facilius ex multiplicatione precum, quibus majus Oratoris desiderium, & forè major necessitas indicatur.

3. Quid si Superior, v. g. Pontifex negavit gratiam? Possumus tacendo repulsam Superioris, exposcere eandem ab Inferiore, v. g. ab Episcopo in iis casibus, quibus potest, & Inferior?

Respondeo, Potes, testibus Suar. & Castrop. l. c. quia militat eadem ratio num. praeced. dicta. Scio id negari à Sanch. l. c. d. 14. n. 5. quia (inquit) Superior per illam repulsam tollit potestatem ab Inferiore, quoad eandem gratiam: scio, inquam, hoc, sed certè id gratis videtur dictum.

4. Multo magis Inferior poterit dispensare (sanè ex causa) in iis, quæ ipse potest, licet sciat Superiorem non solere, nec velle in illis dispensare id, quod idem Sanch. negare non potuit, quia multo minus praesumitur Superior in iis ab Inferiore potestatem tollere.

5. Quod dictum est, extende (ut id hac occasione scias) ad ceteros Superiores Regulares: neque enim ex eo, quod licetiam mihi Religioso alter Superior, sive æqua-

O 2 lis,